

PREZENȚA LA CONSTANȚA A BIZANTINOLOGULUI VASILE GRECU ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

În galeria istoricilor români care au desfășurat o bogată activitate în domeniul bizantinisticii în perioada de după primul război mondial până la începutul deceniului VIII al secolului nostru, profesorul Vasile Grecu ocupă un loc foarte important prin realizărilor sale pe tărâm științifice și didactic.

Profesorul Vasile Grecu provenea dintr-o familie de țărani înstăriți din comuna Mitohul Dragomirnei (județul Suceava) așezare aflată la o distanță de 12 Km de Suceava, pe drumul care duce spre orașul Siret, unde se află și mănăstirea Dragomirna ctitoria mitropolitului Anastasie Crimca, a marelui logofăt Luca Stroici și a fratelui acestuia Simion, mare vistier ridicată în 1602. El a văzut lumina zilei la 31 iulie 1885 ca fiu al lui Emanuel Greciuc și al Anei Burac.

După absolvire școlii populare în satul natal tânărul Vasile Grecul, care în acea vreme purta numele de Greciuc, nume rutenizat de autoritățile locale, și-a continuat studiile la Suceava la liceul greco-oriental din acest oraș (azi liceul "Ștefan cel Mare") încheiate cu succes în anul 1905. La îndemnul și cu sprijinul profesorului său Simion Florea Marian, valoros etnograf, folclorist și istoric român bucovinean (1847-1907) Vasile Grecu a urmat studiile superioare mai întâi la Universitatea din Viena (1905-1907) și apoi la Universitatea din Cernăuți (1907-1909) unde la Facultatea de Filozofie de la aceste universități a avut prilejul să dobândească cunoștința temeinică în domeniile: istorice, filologie clasică și filozofie de la cadre didactice de renume în acea vreme precum: profesorii Hans von Armin, P. Kretschner, W. Kubitschek, W. Weich, F. Judel etc.¹

După absolvirea studiilor universitare Vasile Grecu - un amănunt mai puțin cunoscut de biografii săi -, a efectuat în anul 1908 o specializare la Universitatea din Berlin, unde a audiat cursurile de filologie clasică ale celebrului profesor Ulrich Wilanowitz-Moellendorf.²

Ca mulți tineri absolvenți ai studiilor universitare din vremea sa Vasile Grecu a îmbrățișat cariera didactică funcționând pe rând ca profesor suplinitor la Gimnaziul nr. 3 de stat din Cernăuți, apoi ca profesor titular la Gimnaziul de stat din orașul Câmpulung Moldovenesc în anii 1910-1914, după cum reiese din arhiva păstrată la acest gimnaziu, azi liceul "Dragoș vodă". La această din urmă unitate școlară el a predat elevilor la catedră limba și literatura latină pe timpul când aceasta se afla sub conducerea directorului dr. Daniil Werenka (1847-1920)³, cunoscut în rândul intelectualității din Bucovina ca un pasionat cercetător în domeniul științelor istorice.

Pe timpul cât a funcționat ca profesor la Câmpulung Moldovenesc, profesorul Vasile Grecu și-a constituit o familie, el căsătorindu-se în 1911 la Pătrăuți cu Victoria Morariu, fiica binecunoscutului preot și istoric totodată Constantin Morariu.⁴

După izbucnirea primului război mondial în vara anului 1914 profesorul Vasile Grecu a părăsit Bucovina trecând în Regatul României în luna octombrie același an împreună cu colegul său profesorul D. Logigan pentru a nu fi obligat să se înroleze în armata austro-ungară și să lupte, eventual, împotriva fraților săi români. Stabilît temporar la București el a fost încadrat prin decret regal din 9 decembrie 1914 în funcție de corector la Direcția generală a publicației "Monitorul Oficial"⁵ pentru a avea un mijloc de existență. Apoi, și-a continuat activitatea didactică în învățământul secundar din patria sa adoptivă, relativ curând ca profesor suplinitor suplinitor la Liceul "Mircea cel Bătrân" din Constanța în primăvara anului 1915, unde a predat limba latină.⁶

Desprins din climatul familial din Bucovina el s-a adaptat fără dificultăți de limbă și mentalitate societății românești constănțene. Titularul catedrei de limba latină de la liceul "Mircea cel Bătrân" fusese profesorul Marin Lișcu, detașat încă din 1914 la liceul militar de la mănăstirea Dealul de lângă Târgoviște. Acest periplu din viața profesorului Vasile Grecu la Constanța mai puțin cunoscut până azi, a durat până în vara anului 1916, când România a ieșit din starea de neutralitate și în alianță cu puterile Antantei a declarat război puterilor Centrale, Austro-Ungaria și Germania participând activ la operațiile militare angajate pe frontul european din răsăritul continentului. El ne-a permis să aflăm pe baza materialului documentar inedit aflat în Biblioteca Academiei Române unele amănunte privind cariera didactică a acestuia desfășurată la liceul "Mircea cel Bătrân" din Constanța. De asemenea ne-a permis să urmărim și activitatea sa științifică și publicistică. Astfel în scrisorile sale adresate cumnatului său scriitorul Ilie Torouțiu⁷, rezultă că el a expediat numeroase articole pentru ziarul "Neamul românesc" care apare la Vălenii de Munte condus de marele istoric Nicolae Iorga. În această corespondență expediată din Constanța, profesorul Vasile Grecu se arăta foarte interesat de desfășurarea evenimentelor politice și militare, în care era implicat în acea vreme pământul său natal din Bucovina, care devenise teatru de operații militare pe care se confruntau armatele a două mari imperii europene: cel austro-ungar și țarist.⁸

După cum se știe în primul an de război 1914-1915 luptele dintre armatele celor doi beligeranți au început la 7 august 1914 în zona localităților Boian, Mahala, Rarancea și Toporăuți. După ce la 30 august 1914 orașul Cernăuți a fost evacuat de armata austro-ungară capitala Bucovinei a fost ocupată după câteva zile de avangarda armatei țariste la 2 septembrie.

Atunci, aflată în ofensivă armata țaristă a înaintat până la 1 septembrie până la orașul Storojineț, atingând linia Siretului la orașul Siret. Ocupația rusă n-a

durat mult timp deoarece după o lună de zile o contra-ofensivă austro-ungară a recucerit teritoriul pierdut temporar la 21 octombrie 1914. La rândul ei armata țaristă dezlănțuind și ea o contraofensivă a rupt frontul austro-ungar și la 26 noiembrie același an a reocupat orașul Cernăuți înaintând apoi spre apus până la Storojineț și Mestecăniș.

După cum se știe în iarna anului 1914-1915 confruntarea austro-ungară-țaristă a cunoscut forma războiului de poziție, dar în februarie 1915 armata austro-ungară a declanșat o nouă ofensivă reușind să reocupe orașul Cernăuți la 15 februarie. După această dată linia frontului dintre cei doi beligeranți s-a stabilizat timp de mai bine de un an până în iunie 1916.

Aflat la Constanța profesorul Vasile Grecu solicita cumnatului său Ilie Toronțiu cât mai multe știri despre evoluția operațiilor militare din Bucovina precum și știri despre rudele rămase la Mitocul Dragomirnei și Pătrăuți. Astfel în scrisoarea din 6 februarie 1915 el îl întreaba pe acesta cu îngrijorare: "de pe acasă nu știi nimic? de când cu întoarcerea vechii stăpâniri (adică cea austro-ungară, n.n.) de atunci nu mai primesc nici o știre, se vede căsunt mai precauți și nu merg așa deseori pe la Burdujeni ; dacă ai vreo veste, te rog, să să mi-o scrii și mie". În altă scrisoare din 12 februarie 1915 profesorul Vasile Grecu scria aceluiși "Azi am primit veste de la P. (adică Pătrăuți). Rușii s-au retras și pe acolo, duminică vor fi 4 săptămâni. Erau cazaci. S-au purtat bine. Unui om care le-a ajutat a mână caii pe drumul de lângă țințirim i-au dat 5 lei. Spuneau bieții cazaci, care erau foarte necăjiți, că oameni buni ca în P(ătrăuți) n-au întâlnit nicăieri; casa pădurarului de lângă pădure au aprins-o și omul care era l-au bătut foarte, deoarece au aflat (la el) o pușcă și patroane (cartușe) în casă și el tăgăduise". În continuare Vasile Grecu mai face și unele reflecții asupra exceselor săvârșite în timpul războiului. "mi se pare - scrie el - că la astfel de fapte trebuie reduse cele mai multe din sălbătici-ile povestite de gazete; și când te mai gândești că o mulțime de spioni rămași în urmă vor fi atățând oamenii la împotrivire".¹¹ Urmărind desfășurarea operațiilor militare el scrie la 22 iunie 1915 cumnatului său Ilie Toronțiu următoarele: "Ce spui că ofensiva rușilor a fost oprită la Iacobenii"¹². Într-o altă scrisoare tot di luna iunie 1915 el povestea o întâmplare cu conținut dramatic petrecută în Bucovina relativ la retragerea rușilor, aflată de la cei din satul lui, în felul următor: "am mai auzit că feciorii lui Tonțiu au murit toți patru, Ștefan Scarlat (tatăl lor, n.n.) a înnebunit. Îndată după luptă el a mers la căpitan și i-a zis (urmează în scrisoare un text în limba germană care tradus are următorul conținut, n.n.) "Domnule căpitan, vă înștiințez că eu cu propria-mi mână am ucis 160000 de ruși, prin urmare războiul s-a sfârșit, acum se poate încheia pace". În continuare, Vasile Grecu mai scris în românește "căpitanul a văzut îndată ce-i cu el, l-a luat cu binișorul și nu-l mai slăbește dij laude"¹².

În scrisorile sale expediate din Constanța în anul 1915 profesorul Vasile Grecu mai cerea cumnatului său să-i procure o ediție în limba franceză de la

librărie Hachette textul dramei lui Euripide intitulată "Iphigenia din Taurida" cerută de un coleg de al său de la liceul unde funcționa, profesorul Gr. Roșu care predă limba elină și care dorea să citească această operă dramatică în limba franceză.¹³ Dar pentru că acest coleg constănțean nu cunoștea limba franceză, acesta l-a rugat pe el să-l învețe această limbă; în schimb drept recompensă s-a oferit să-l învețe pe Vasile Grecu limba elină. Cu acest prilej aflăm din această scrisoare când și unde a învățat limba greacă de care s-a folosit mai târziu în cercetările sale de bizantinistică și mai ales pentru editarea în text bilincv (grec-român) a mai multor cronici bizantiner.¹⁴

În corespondența sa profesorul Vasile Grecu a manifestat interes pentru o rudă de a sa prin alianță, Leca Morariu, care în acea vreme se afla la Viena.¹⁵ De asemenea din aceste scrisori inedite am mai aflat știrea că profesorul Nicolae Iorga urma să vină la Constanța la 8 februarie 1915 pentru a ține în acest oraș o conferință. Într-o altă scrisoare profesorul Vasile Grecu relatea despre colaborarea sa la mai multe reviste cu articole, ca de exemplu la "Revista Bucovinei", la revista "Flacăra", la revista Vestitorul satelor", ultima care apărea la Fălticeni.¹⁷

Și despre climatul din orașul Constanța se relatează unele știri în această corespondență. De exemplu în scrisoarea din 6 februarie 1915 acesta scria "Pe aicea sau (este) vreme admirabilă, de primăvară sau (este) furtună pe mare de crezi că acuși o să te spele cu tot cu Constanța"¹⁸; în alta din iulie 1915 scria "de altfel aud că pe acolo e mai răcoare decât pe aicea, unde asuzi și stând în mare".¹⁹ Tot așa la 22 iunie 1915 el scria "pe aici (este) o vreme admirabilă. Sunt fericit că cunosc organizația și felul de fi al școalei de aici ca apoi să-l pot aplica imediat în Bucovina românească."²⁰ În fine în scrisoarea din vara anului 1915 el nota "pe la noi e acum frumos, sunt brânduși".²¹

Cercetând cu atenție corespondența profesorului Vasile Grecu expediată din Constanța în 1915 am constatat că el semna cu un nume fictiv și anume "V. Oprea". De asemenea în scrisori numele rudelor sale erau schimbate, de exemplu pe soția sa o numea "Vica", iar pe cumnatul său "Ite Iliescu". Credem că el a procedat în acest fel pentru ca autoritățile austro-ungare din Bucovina să nu provoace neplăceri acestora deoarece el era un cetățean al Imperiului austro-ungar, atunci refugiat în România. În această corespondență am mai putut afla că în scurtul răstimp petrecut la Constanța el s-a consacrat din plin și muncii științifice în sensul că a tradus nu mai puțin de patru opere ale unor clasici ai literaturii elene și latine precum Platon, **Symposion (ospățul sau discuțiile asupra iubirii)**, București, 1915; Marcus Tullius Cicero, **Cuvântare pentru arcellus**, București, 1915; Marcus Tullius Cicero, **Cuvântare pentru apărarea pentru Titus Annius Milo (Promilone)**, București, 1915; Cornelius Nepos, **Căpitani străluciți și neamurile străine și viețile lui Marcus Porcius Cato și a lui Titus Pomponius Atticus**, București, 1915.²²

În concluzie ne exprimăm mulțumirea de a fi aflat noi amănunte despre

activitatea didactică și științifică a profesorului Vasile Grecu pe timpul prezenței sale la Constanța în timpul primului război mondial. După părerea noastră această perioadă relativ scurtă din viața sa remarcă printr-o grijă permanentă de a-și îmbogăți cunoștințele profesionale, prin interesul manifestat asupra desfășurării operațiilor militare pe meleagurile natale din Bucovina și prin publicarea de lucrări cu caracter didactic.

NOTE

1. Datele biografice despre profesorul Vasile Grecu sunt încă incomplete în literatura actuală, vezi Șerban Tanașoca, **Le 80-eme anniversaire du professeur Vasile Grecu**, în "Revue des etudes du sud-est europeennes", 3-4/1965, p. 379-384 împreună cu o bogată bibliografie a operei sale; Gh. Cronț, **Vasile Grecu** (necrolog), în "Revista de istorie", 5/1972, p. 1127-1130; Șerban Tanașoca, **Vasile Grecu** (necrolog) 1885-1972, în "Revue des etudes du sud-est europeennes", 4/1972, p. 725; Florin Constantiniu, **Vasile Grecu 1885-1972**, în "Enciclopedia istoriografiei românești", București, 1979, p. 163-164; Constantin Șerban, **Vasile Grecu. Extrase din jurnal**, în "Codrul Cosminului", serie nouă, 1/1995, p. 270-273.
2. Constantin Șerban, Vasile Grecu. Extrase din jurnal (II), în "Codrul Cosminului", serie nouă, 2/1996, p. 433-439; Jurnalul lui Vasile Grecu se păstrează la Biblioteca Academiei Române, secția Manuscrise împreună cu o mare parte din arhiva sa personală.
3. Constantin Șerban, **Dr. Daniil Werenca, Topografie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich (1774-1786)** ... Czernowitz, 1895, în "Codul Cosminului" serie nouă, 1/1995, p. 348-352.
4. Din această căsătorie au rezultat doi fii, primul Viorel născut în 1912, al doilea Victor născut în 1914, pe friontul de la Odessa în al doilea război mondial. Relativ la momentul în care tânărul Vasile Grecu a cunoscut-o pe Victoria Morariu, el a notat într-unul din jurnalele sale următoarele: "309 august 1908, la sfîntirea Casei Naționale din Pătrăuți. În ziua aceea am petrecut momentele cele mai fericite din viața mea. Atunci mi-am hotărât pentru totdeauna scopul și direcția vieții mele pentru viitor. Unul pentru altul să trăiască și unul pe altul să se ferească, e cel mai frumos scop al vieții pe care urmându-l fiecare poate fi fericit, vezi biblioteca Academiei Române, Arhiva Vasile Grecu, I, mss. 3; moartea fiului său Victor l-a afectat dureros pe profesorul Vasile Grecu. Cățiva ani mai târziu în 1944 el a dedicat fiului său una din lucrările sale de bază "Viața Sfântului Nifon (București, 1944), în care a consemnat următoarele cuvinte". Cu aceeași durere neîncetată și cu aleași dor neîmplinit închin și această lucrare amintirii atât de vii a dulcelui meu copil Victor (Biușca) prieten credincios și camarad nedewspărtit adormit întru Domnul în urma rănilor primite în luptele de la Friedental Odessa din septembrie 1941 în etate de 27 de ani".
5. Biblioteca Academiei Române secția manuscrise, Arhiva Vasile Grecu, IV, Acte 78.
6. Ion Făiter, **Liceul "Mircea cel Bătrân" din Constanța, 1896-1996**, Constanța, 1996, p. 246.7, Ilie Toronțiu era căsătorit cu Elvira, o altă fată a lui Constantin Morariu..
8. vezi mai pe larg în lucrarea lui Teodor Bălan, **Bucovina în războiul mondial**. Cernăuți, 1929.
9. Biblioteca Academiei Române, secția manuscrise Arhiva Vasile Grecu, S 23(2) XXXVI.
10. **Idem**, S 23(3) XXXVI.
11. **Ibidem**
12. **Idem**, S 23(8) XXXVI.
13. **Idem** S 23(4) XXXVI
14. În anii 50 în calitate de cercetător principal la Institutul de Istorie "Nicolae Iorga" al Academiei Române din București am avut cinstea să fiu coleg la aceeași secție cu profesorul Vasile Grecu. Atunci am remarcat puternica lui forță de muncă și mai ales înalta sa pregătire în domeniul bizantinisticii ca urmare a publicării într-un timp relativ scurt a mai multor cronici bizantine, în ediție critică și cu text bilincv greco-român și anume Laonic Chalcocondil, **Expuneri istorice**, ediție critică, București, 1958; Giorgios Ducas, **Istoria turco-**

bizantină 1341-1462, ediție critică, București, 1958; Critobul din Imbros, **Cronica privind domnia lui Mahomed al II-lea**, ediție critică, București, 1966; Constantin Porfirogenetul, **Carte de învățătură pentru fiul său Romanos**, București, 1971.

15. Biblioteca Academiei Române, secția manuscrise, arhiva Vasile Grecu, S 23(5) XXXVI.
16. **Idem**, S 23(2) XXXVI.
17. **Idem**, S 23(9) XXXVI
18. **Idem**, S 23, S 23(2) XXXVI.
19. **Idem**, S 23(6) XXXVI.
20. **Idem**, S 23(7) XXXVI.
21. **Ibidem**
22. **Idem**, S 23(2) XXXVI in scrisoarea din 6 februarie 1915 el scria despre una din aceste cărți următoarele "eu am un volumaș pentru Biblioteca pentru toți sau Biblioteca Minervei tradus și scris pe curat".

LA PRÉSENCE DU BYZANTINOLOGUE VASILE GRECU À CONSTANTZA, PENDANT LA PREMIÈRE GUERRE MONDIALE

Résumé

L'auteur se propose de présenter la personnalité du byzantinologue Vasile Grecu et il offre à la fois des détails intéressants concernant la biographie et l'activité didactique et scientifique de celui-ci au temps de sa présence à Constantza pendant la première guerre mondiale. Dans cette courte période de sa vie, passée dans la ville située au bord de la mer, il s'est fait remarquer par le soin permanent d'enrichir ses connaissances professionnelles, par l'intérêt pour le déroulement des opérations militaires en Bucovina, sa terre natale, et par la publication de certains travaux à caractère didactique.